

Janusz Wojtycza

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie

BRONISŁAWA SZCZEPAŃCÓWNA (1903–1996)

NAUCZYCIELKA I INSTRUKTORKA HARCERSKA SĄDECCZYNY

18 sierpnia 1903 roku w Nowym Sączu w rodzinie Wojciecha Szczepańca (1867–1948), pochodzącego z osiedla Smugawa w Lubniu, ślusarza, starszego majstra warsztatów kolejowych w Nowym Sączu i Bronisławy z d. Hreniak (1877–1970) pochodzącej z Królowej Polskiej w gminie Kamionka Wielka urodziła się Bronisława Stefania. Miała młodsze rodzeństwo: siostry Helenę Zofię (1907–1995), magister pedagogiki, harcerkę, nauczycielkę, żołnierza ZWZ-AK; Marię Józefę (1909–2007), magister filozofii, uczestniczkę konspiracji harcerskiej i tajnego nauczania, instruktorkę harcerską, działaczkę PCK, zamężną Kolek i Olgę Herminę, pseud. Paź (1915–2000), magister ekonomii, harcerkę, żołnierza ZWZ-AK, łączniczkę Inspektoratu „Niwa”, organizatorkę i uczestniczkę tajnego nauczania, zamężną Mikołajewską oraz braci Henryka (1915–1943), harcerza, żołnierza ZWZ-AK, rozstrzelanego przez gestapo w Tarnowie i przyrodniego Stanisława Szczepańca (1895–1963), doktora prawa, adwokata, członka Drużyn Strzeleckich, legionistę, obrońcę Przemyśla i Lwowa, majora Wojska Polskiego, w czasie II wojny światowej uczestnika konspiracji, kawalera orderu *Virtuti Militari*. Dzieci były wychowywane w poczuciu patriotyzmu, o czym świadczą choćby powyższe krótkie notki biograficzne oraz w poszanowaniu pracy i życzliwości dla innych. Rodzice w trudnych warunkach życia przed, w czasie i po I wojnie światowej potrafili stworzyć ognisko domowe, w którym panowała atmosfera życzliwości, ciepła i pogody ducha, wyrażającej się m.in. w częstym śpiewie¹.

Bronisława ukończyła czteroklasową Szkołę Ludową im. św. Elżbiety, a następnie trzyklasową Szkołę Wydziałową Żeńską im. Hoffmanowej i podjęła dalszą naukę w Miejskim Seminarium Nauczycielskim Żeńskim w Nowym Sączu. W tym czasie, we wrześniu 1919 roku, wstąpiła do harcerstwa. W roku 1921 ukończyła kurs drużynowych w Ojcowie, prowadzony przez późniejszą naczelniczkę harcerek Marię Mudryk i wzięła udział w zlocie z okazji 10-lecia harcerstwa we Lwowie. Od 1921 do 1925 roku była drużynową 1. Nowosądeckiej Drużyny Harcerek im. Królowej Jadwigi. Prowadziła kolonie

¹ M. Kolek, List do autora wraz z załącznikami z 12 X 2000 r.

swojej drużyny w Skrudzinie (VII 1922), w Powroźniku (VII 1923), w Cieniawie (VII 1924), w Kosarzyskach (VII 1926) i w Maszkowicach (1927). W sprawozdaniu z odprawy drużynowych, na którym przedstawiano stan drużyn w roku 1925, odnotowano, że w Nowym Sączu praca stała wysoko dzięki zaangażowaniu druhen Szczepańcówny i Hetmankówny, a ponadto drużna Szczepańcówna „na kolonii urządzonej przez siebie starała się głównie przybliżyć swe seminarzystki do ludu, wśród którego pracować mają”².

Hm. Zofia Janczy zapisała:

Mimo poważnych przeszkód i niedoceniań ruchu harcerskiego przez szkołę i społeczeństwo praca stoi wysoko. Z drużyn wychodzą dzielne pracowniczki społeczne na terenie szkoły i uniwersytetu. Większa ilość młodzieży w drużynach daje rozmach i siłę, a coraz większe przywiązanie do idei harcerskiej staje się zaczątkiem złączonej trwałymi węzłami przyszłej, silnej kadry instruktorskiej na terenie naszego miasta³.

Natomiast hm. Teresa Harsdorf-Bromowiczowa wspominała:

To był ten rok 1924. W jesieni przyjechała do Nowego Sącza Olga Małkowska. Komendantka hufca harcerek drużna Maria Bugajska, „Czarna Orlica”, uczciła jej przyjazd uroczystym ogniskiem w Chruślicach. Duszą tej watry była Bronka Szczepańcówna. Prowadziła śpiew i razem z nami wznosiła okrzyki na cześć niezwykłego gościa. Drużna Oleńka Małkowska mówiła gawędę – niezapomnianą, a Bronka długo potem nawiązywała do jej słów. To było moje pierwsze ognisko harcerskie. Bronka utrwalała je w pieśni śpiewanej w całej Polsce:

Po całej Polsce o tej godzinie
 Palą się watry i sypią skry,
 Z tysiąca piersi mocna pieśń płynie,
 Harcerskie myśli, harcerskie sny.
 Mienią się złotem krwawe płomienie,
 Pieśń nasza płynie hen, w nieba próg,
 Palą się serca, snuje marzenie...
 I błogosławi harcerzom Bóg!⁴

Ta piękna pieśń nadal jest śpiewana przez harcerki i harcerzy.

² M.I. Mileska, *Materiały do historii krakowskiego harcerstwa żeńskiego w latach 1911–1939*, T. 2, oprac. i red. J. Wojtycza, Kraków 2004, s. 34.

³ Z. Janczówna, *Dzieje Żeńskiego Hufca Harcerskiego w Nowym Sączu*, Nowy Sącz 1947, mps, s. 5.

⁴ E. Harsdorf, T.J. Harsdorf-Bromowiczowa, *Drużna Bronka „Skrzętna Pszczółka”*, „Bethania”, 1996, nr 9, s. 7.

W czerwcu 1922 roku Bronisława złożyła egzamin dojrzałości z odznaczeniem w Miejskim Seminarium Nauczycielskim Żeńskim w Nowym Sączu, zaś w roku 1923 ukończyła Państwowy Kurs Wychowania Fizycznego i od 1 września tegoż roku podjęła pracę zawodową. Tak zapamiętała ją jej uczennica:

Miałam wtedy lat 12 i uczęszczałam do klasy trzeciej 8-klasowego Gimnazjum Żeńskiego w Nowym Sączu. W tym czasie zjawiała się w gimnazjum nowa nauczycielka gimnastyki Bronisława Szczepańcówna. Młoda, jasna, promienna, zawsze z uśmiechem, podbiła od razu nasze serca.

Nigdy nie krzyczała na nas, nie stawiała dwój, ale na Jej lekcjach nie było bałaganu, zamieszania, wrzasków. Kochaliśmy Ją, a równocześnie była dla nas najwyższym autorytetem. „Bronka”, „Broneczka” nazywałyśmy Ją. Reprezentowała harcerstwo i przez Nią zostałam harcerką⁵.

W okresie międzywojennym Szczepańcówna pracowała w szkołach średnich Nowego Sącza: Prywatnym Gimnazjum i Liceum Żeńskim im. M. Konopnickiej, Prywatnym Żeńskim Seminarium Nauczycielskim, Prywatnym Gimnazjum Żeńskim im. E. Plater, w Szkole Przemysłowej Żeńskiej i Koedukacyjnej Szkole Handlowej TSH. W roku 1926 uzyskała dyplom nauczyciela szkół średnich z uprawnieniami do nauczania ćwiczeń cielesnych w szkołach średnich i seminariach nauczycielskich.

W latach 1923–1929 była przyboczną hufcowej Hufca Harcerek w Nowym Sączu, w lipcu 1925 roku uzyskała stopień instruktorski przodownika. W tym czasie w środowisku harcerskim Nowego Sącza powstała inicjatywa budowy Stanicy Harcerskiej w Kosarzyskach koło Piwnicznej. Szczepańcówna reprezentowała hufiec w Zarządzie Koła Przyjaciół Harcerstwa, które prowadziło prace przygotowawcze do budowy stancji. Gminna Rada Narodowa w Piwnicznej ofiarowała harcerstwu część Szerokiej Polany. Drużyny organizowały imprezy dochodowe, a Koło Przyjaciół Harcerstwa zbierało fundusze i 10 VI 1928 roku stanica została oddana w użytkowanie nowosądeckiemu harcerstwu. W ciągu roku szkolnego korzystały z niej także klasy szkolne⁶.

Bronisława Szczepańcówna stwierdziła:

Nie byłoby tylu wspólnych przeżyć wiążących pokolenia, gdyby nie Stanica Harcerska w Kosarzyskach. [...] Szeroka Polana była otoczona strzelistymi jodłami – tylko tu czuliśmy się jak w rodzinnym domu. Tylko tu najpiękniej szumiały drzewa i w dole potoczek, tylko tu niósł się nasz śpiew daleko, tu serdecznie rozmawiało się przy wiatrce. Tutaj odbywały się też konferencje i kursy Chorągwi i Głównych Kwater. Tu się planowało różne akcje i zdawało się w nich rachunek.

⁵ Tamże.

⁶ M.I. Mileska, dz. cyt., T. 1, oprac. i red. J. Wojtyca, Kraków 2003, s. 211–212.

Szeroka Polana, stanica i przyległe tereny wychowały setki młodzieży harcerskiej. Można śmiało powiedzieć, że właśnie harcerstwo rozreklamowało Piwniczną [!] i jej uroczne tereny⁷.

Stanica Harcerska w Kosarzyskach funkcjonuje do dziś.

Od roku 1926 drużna Bronka kierowała drużyną Starszej Młodzieży Harcerskiej, złożoną ze studentek i nauczycielek, będących w ciągu roku na posadach nauczycielskich lub na studiach uniwersyteckich. Praca drużyny koncentrowała się w zastępach. Zastępy nauczycielek pracowały albo w harcerstwie, albo w instytucjach kulturalno-oświatowych na wsi, a zastępy akademickie w środowiskach uniwersyteckich, w czasie wakacji pomagając w akcji obozowej. Sporadycznie ukazywało się pismo „Włóczęga”, a stały kontakt z organizacją i środowiskiem zapewniały zebrania w czasie ferii. Z czasem część członków osiedliła się na stałe poza Sączem, ale coraz więcej nowych pozostawało w Sączu. W ten sposób drużyna przekształciła się w Zrzeszenie Starszego Harcerstwa⁸.

W roku 1927 Szczepańcówna założyła 1. Drużynę Harcerek im. S. Staszica przy Żeńskim Seminarium Nauczycielskim w Starym Sączu. 20 stycznia 1927 roku została mianowana podharcmistrzą, a w grudniu tegoż roku, w związku ze zmianą systemu stopni instruktorskich, została harcmistrzą. W latach 1929–1934 pełniła funkcję hufcowej Hufca Żeńskiego w Nowym Sączu, a od 1935 do 1938 roku była komendantką środowiska złożonego z trzech nowosądeckich hufców żeńskich. W tym czasie prowadziła kurs zastępowych w Kosarzyskach (VII 1928), obóz wędrowny po Polsce ze zwiedzaniem Powszechnej Wystawy Krajowej oraz II Zlot Narodowy harcerzy w Poznaniu (1929), obóz wędrowny na Helu (1929), obóz hufca w Witowie (1930), reprezentację hufca na Zlocie Skautów Słowiańskich w Pradze (1931), obóz hufca w Wielkiej Wsi-Hallerowie (1933). Uczestniczyła również w zlocie starszyny harcerek nad Jeziorem Kiełpińskim koło Lidzbarku (VII 1930) i w zlocie starszych harcerzy w Żabiem na Huculszczyźnie (VIII 1934).

Szczególnym wydarzeniem dla prowadzonego przez nią hufca była Światowa Konferencja Skautek, w sierpniu 1932 roku na Buczu, z udziałem naczelnej skautki Olave Baden-Powell. Po konferencji część uczestniczek odwiedziła niektóre polskie obozy, w tym 3 obozy harcerek nowosądeckich. Na tę konferencję Szczepańcówna napisała pieśń *W kręgu ognia, w kręgu rady*, która zdobyła popularność w środowisku harcerskim⁹. 5 maja 1933 roku odbyła się w Nowym Sączu uroczystość z okazji 20-lecia harcerstwa

⁷ B. Szczepaniec, *Harcerstwo sądeckie w służbie Ojczyzny*, „Rocznik Sądecki” T. 14: 1973, s. 545–546.

⁸ Z. Janczówna, dz. cyt., s. 7.

⁹ M.I. Mileska, dz. cyt., T. 2, s. 209.

Bronisława Szczepańcówna (1903–1996). Nauczycielka i instruktorka harcerska...

żeńskiego. Dowiodła ona liczebności i siły harcerskiego ruchu żeńskiego na terenie miasta, kierowanego przez B. Szczepańcównę¹⁰.

W roku 1935 stała na czele 158-osobowej ekipy złożonej z pięciu dziewczyn nowosądeckich harcerek, uczestniczących w Jubileuszowym Zlocie Harcerstwa Polskiego w Spale (VII 1935), grupa ta przedstawiła na stadionie wielki pokaz pt. *Wesele na Podhalu*. W kolejnym roku była współorganizatorką zgrupowania kursów w Rosohaczu k. Czortkowa, a w 1939 roku była instruktorką kursu drużynowych w Gaboniu¹¹. Środowisko nowosądeckie było oceniane przez władze harcerskie jako wyróżniające się swoją postawą i zżyciem oraz cennymi inicjatywami programowymi.

Zauważalną cechą środowiska sądeckiego było kultywowanie silnie wiążące emocjonalnie z harcerstwem obrzędowości, w tym nadawanie tzw. imion leśnych, o czym wspomina w swoim artykule Bronisława Szczepańcówna, która od 1925 roku nosiła harcerskie miano „Skrzętna Pszczoła”:

Leśne imiona nadawane przy różnych okazjach na obozach, a szczególnie w Glince-Ujsołach wytrzymały próbę czasu i weszły do tradycji szczególnie Hufca Nowy Sącz. [...]

Często, zwłaszcza w Starszym Harcerstwie, nadawanie imion było związane z wyróżnieniem dla pewnych wartości moralnych czy intelektualnych, rzadziej fizycznych danej osoby czy zespołu. [...] Na uroczystość „chrztu harcerskiego” dobierano okoliczności, które podnosiły nastrój chwili: ognisko wieczorne, miejsce upamiętnione historycznym wydarzeniem, teren przyrodniczo malowniczy, a także ważną datę, np. pewnej rocznicy historycznej.

Jak wszelka obrzędowość – jako zewnętrzna forma kultywowania wartości duchowych (wyobrażeń, emocji) w określonej społeczności – nadawanie imion harcerskich spajało zespół harcerski specyficznymi, nacechowanymi emocjami, więzami i poczuciem swoistego braterstwa wyrażonego mianem druh – druhna¹².

Aby podjąć studia wyższe zdała w roku 1935 w Tarnowie egzamin dojrzałości typu humanistycznego dla eksternistów, po czym w latach 1935–1939 odbyła studia w zakresie pedagogiki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, otrzymując dyplom magistra dopiero w roku 1945.

Uczestniczyła w przygotowaniach wojennych. Już wcześniej ukończyła zorganizowane przez Główną Kwaterę Harcerek kursy przysposobienia wojskowego na Buczu (1932), a później w Augustowie nad Jeziorem Białym i w Mariampolu (1936). W lipcu 1939 roku była instruktorką kursu drużynowych w Gaboniu, uwzględniającego w swoim programie działalność Pogotowia Harcerek. W niepublikowanym opracowaniu, które cytuje M.I. Mileska, opisała

¹⁰ Z. Janczówna, dz. cyt., s. 10.

¹¹ M.I. Mileska, dz. cyt., T. 1, s. 189.

¹² Tamże, s. 165–166.

działalność Harcerskiej Drużyny Pogotowia, powstałej ze starszoharcerskiej drużyny „Wędrowniczek” oraz prace prowadzone przez całe środowisko sądeckich harcerzek, obejmujące naukę strzelania, ćwiczenia z terenoznawstwa, samarytanki, przeciwgazowe i ziołolecznictwo, szkolenia z zakresu łączności i żywienia większych grup, opiekę nad dziećmi i osobami starszymi¹³. Drużyny podjęły też prace zarobkowe, z których dochód przekazywały na Fundusz Obrony Narodowej i subskrypcję Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej¹⁴.

Do 1 września 1940 roku mieszkała w Nowym Sączu, gdzie uczestniczyła w konspiracji w służbie wywiadowczej i łącznikowej, współpracując w tym zakresie m.in. z hufcowym Szarych Szeregów hm. Stanisławem Wąsowiczem, pseud. „Sztoś” oraz wraz z innymi harcerkami, udzielając pomocy wysiedlonym. Później mieszkała w Mszanie Dolnej, gdzie do 20 stycznia 1945 roku uczyła w siedmioklasowej Szkole Powszechnej Żeńskiej. Była opiekunką m.in. klasy VI, której uczennicą była Józefa Krzysztofiakówna (zameżna Kobylińska). Wtedy zetknęły się i poznały bliżej, co miało poważny, a może nawet decydujący wpływ na dalsze życie uczennicy. Szczepańcówna została zapamiętana jako oddany swej pracy nauczyciel i wychowawca, przyjaciel młodzieży.

Prof. Józefa Kobylińska wspomina:

Kiedy 1 września 1940 roku w klasie VI pojawiła się nowa wychowawczyni, uczennice przyjęły ją nieufnie, z rezerwą, uważały bowiem, że „nowa pani” została narzucona przez okupanta. Bardzo szybko jednak ta wspaniała nauczycielka i pedagog, przedwojenna sądecka instruktorka harcerska, przełamała lody i zawiądnęła sercami swoich podopiecznych.

W trudnych czasach, kiedy odebrano uczniom polskie książki, starała się uczyć ich więcej niż pozwalały na to warunki okupacyjne. Zorganizowała chór szkolny, który śpiewał w miejscowym kościele (także pieśni o zakamuflowanej treści patriotycznej). Urządzała w szkole widowiska ludowe opracowane na podstawie zebranych przez uczennice zwyczajów i pieśni ludowych, jak wieczer wigilijny czy dożynki (wieniec dożynkowy wisiał w kancelarii dyrektorki szkoły). Za tę działalność została ostro skarcona przez niemieckiego wizytatora szkolnego z Nowego Sącza, a wieniec dożynkowy musiał zniknąć z kancelarii¹⁵.

Zorganizowała na terenie Mszany Dolnej tajne nauczanie, mobilizując do pracy licznych nauczycieli różnych specjalności, których wojna sprowadziła w te strony. Wraz z tym zespołem prowadziła w latach 1940–1945 nauczanie w zakresie gimnazjum i liceum oraz przeprowadzając egzaminy maturalne, które czasem odbywały się w jej mieszkaniu. Od września 1942 roku było

¹³ Tamże, s. 254–255.

¹⁴ Z. Janczówna, dz. cyt., s. 16.

¹⁵ J. Kobylińska, *Bronisława Stefania Szczepaniec. Postacie Mszany*, „Gazeta Mszańska”, 1999, nr 1, s. 4.

to nauczanie zorganizowane, a B. Szczepańcówna pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Powiatowej Komisji Oświaty i Kultury, odpowiedzialnej za tajne nauczanie w zachodniej części powiatu limanowskiego. Uczestniczyła w składzie komisji egzaminacyjnych, które przeprowadziły łącznie 83 egzaminy promocyjne i 18 egzaminów dojrzałości. Prowadziła również tajną bibliotekę oraz brała udział w tajnych seminariach, organizowanych przez Okręgowe Biuro Szkolne w Krakowie, a dotyczących programu przyszłej szkoły średniej i liceum pedagogicznego. Obok tajnego nauczania, należała do ZWZ-AK, pod pseudonimem „Wrzos”, gdzie pełniła funkcje referentki łączności i łączniczki Inspektoratu „Niwa” w Nowym Sączu¹⁶.

Po wojnie wróciła do Nowego Sącza, podejmując pracę w Gimnazjum i Liceum im. M. Konopnickiej. W roku 1946 ukończyła także Studium Pedagogiczne w UJ, uzyskując uprawnienia do nauczania pedagogiki i propedeutyki filozofii w szkołach średnich i seminariach nauczycielskich. Równocześnie od 1945 do 1948 roku kierowała ponownie środowiskiem pięciu hufców żeńskich w Nowym Sączu. Prowadziła zgrupowania obozów w Żegiestowie (1945), Kosarzyskach (1946) i Krościenku (1948) oraz kurs drużynowych (1946/1947). W tym czasie napisała popularną w harcerstwie pieśń *My w blasku ognia* (1946). W roku 1948 została zwolniona z harcerstwa z przyczyn politycznych.

W roku 1952, w wyniku szykan ze strony władz, mimo wysokich kwalifikacji zawodowych i niewątpliwych zasług dla polskiej szkoły, została przeniesiona początkowo do szkoły ćwiczeń, a następnie do Liceum Ogólnokształcącego w Starym Sączu, a w końcu do Szkoły Podstawowej nr 2 im. Królowej Jadwigi w Nowym Sączu. Chodziło o odsunięcie jej od młodzieży licealnej, na którą wywierała silny wpływ. Komisja Rehabilitacyjna przy Wydziale Oświaty Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie, dokonując jej pełnej rehabilitacji, stwierdziła w roku 1957, że przeniesienie to było krzywdzące i miało charakter polityczny, a spowodowane było działalnością B. Szczepańcówny w harcerstwie¹⁷. Wciąż starała się podnosić swoje kwalifikacje nauczycielskie. I tak np. w roku 1954 uzyskała dyplom nauczyciela szkół średnich i zakładów kształcących nauczycieli w zakresie geografii.

W latach 1956–1962 kolejny raz podjęła pracę w ZHP, pełniąc m.in. funkcje zastępcy komendanta hufca (1957–1959), kierownika referatu w Komendzie Hufca Nowy Sącz (1958–1960) oraz szefa Sztabu Służby Ziemi Sądeckiej (od 1960). Prowadziła w tym czasie także kursy dla drużynowych i zastępowych (1956/1957, 1957), lustrowała liczne obozy i brała udział w konferencjach programowych. Od roku 1963 pracowała w harcerskiej Sekcji Historycznej.

¹⁶ B. Chrzan, *Tajne władze oświatowe w powiatach podziemnego Okręgu Szkolnego Krakowskiego w latach okupacji hitlerowskiej (1939–1945)*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” R. 11: 1970, s. 46.

¹⁷ J. Krzysztofiak-Kobylińska, *Bronisława Stefania Szczepaniec (1903–1996)*, „Rocznik Sądecki” T. 25: 1997, s. 289; M. Kolek, dz. cyt.

W roku 1970 przeszła na emeryturę i zajęła się utrwalaniem historii harcerstwa na Ziemi Sądeckiej, publikując m.in. opracowania: *Harcerstwo sądeckie w służbie Ojczyzny*¹⁸ i *Służba Ojczyźnie nowosądeckich harcerek i harcerzy 1939–1945*¹⁹. Pięć jej innych relacji dotyczących wojny i okupacji zostało zdeponowanych w Zakładzie Historii Polski w II wojnie światowej IH PAN w Warszawie²⁰. Jest autorką pieśni harcerskich i religijnych, opracowań literackich i folklorystycznych, powieści dla młodzieży pt. *Ozimina*²¹, książki *Dalekie echa*²², poematu *Śpiewają Dunajcowe fale*²³, zbioru wierszy *Dunajcowe fale*, śpiewników *Szlakiem wędrówki – wybór pieśni sądeckich harcerzy z lat 1919–1958*²⁴ i wydanego ostatnio *Niechże lecą nasze pieśni*²⁵. Była współredaktorką zbioru wierszy partyzanckich oddziału „Tatara” pt. *Leśne przypomnienia*²⁶. Jej poemat znajduje się też w *Almanachu regionalnej twórczości literackiej Sądecczyzny*²⁷. Przygotowywała z młodzieżą montaż literackie i obrazki sceniczne wystawiane w Teatrze Robotniczym im. Bolesława Barbackiego w Nowym Sączu.

W roku 1983 zorganizowała Krąg Starszoharcerski, niezależny od ZHP, którego przewodniczącą była do roku 1995, a w którego pracy brała udział do ostatnich dni swego życia. Krąg w ramach upamiętniania dorobku harcerstwa ufundował tablicę ku czci harcerek i harcerzy z lat 1939–1945 w kościele św. Kazimierza w Nowym Sączu oraz plaketę dziękczynną z okazji 75-lecia ZHP w Nowym Sączu w kościele w Kosarzyskach (1986).

Wychowała liczne grono instruktorów harcerskich, a kierowane przez nią nowosądeckie harcerstwo miało poważny wpływ na życie regionu²⁸. Również jej wychowanka prof. Józefa Kobylińska brała czynny udział w działalności harcerstwa. Była pierwszą drużynową Drużyny Harcerek im. Królowej Jadwigi w Mszanie Dolnej (1945–1947), a w czasie dalszej nauki w Limanowej zorganizowała 3. Drużynę Harcerek im. Jadwigi Orłowiczówny przy Liceum Pedagogicznym i była przyboczną Hufca Harcerek w Limanowej. W 1946 roku była oboźną na kolonii harcerek w Piwnicznej, w 1947 roku prowadziła

¹⁸ B. Szczepaniec, *Harcerstwo sądeckie w służbie Ojczyzny*, „Rocznik Sądecki” T. 14: 1973, s. 539–558.

¹⁹ *Taż*, *Służba Ojczyźnie nowosądeckich harcerek i harcerzy 1939–1945*, Nowy Sącz 1992, 206 s.

²⁰ *Harcerki 1939–1945*, red. K. Wyczańska, Warszawa 1983, s. 464–465.

²¹ Pod pseud. Bronisława Skrzętna, wyd. Niepokalanów 1949.

²² *Taż*, *Dalekie echa*, Kraków 1984, 125 s.

²³ *Taż*, *Śpiewają Dunajcowe fale*, Nowy Sącz 1990, 47 s.

²⁴ *Szlakiem wędrówki – wybór pieśni sądeckich harcerzy z lat 1919–1958*, 1959.

²⁵ B. Szczepaniec, *Niechże lecą nasze pieśni*, Gródek n. Dunajcem 2015, 27 s.

²⁶ *Taż*, *Leśne przypomnienia*, Nowy Sącz 1986.

²⁷ *Almanach regionalnej twórczości literackiej Sądecczyzny*, z. 2, *Śpiewają Dunajcowe fale – Sącz zawsze wierny*, B. Szczepaniec, wstęp E. Sznajder, Nowy Sącz 1979, [28] s. Zawiera *Pieśń o Ziemi Sądeckiej i Śpiewają Dunajcowe fale* (fragm.).

²⁸ J. Krzysztofiak-Kobylińska, dz. cyt., s. 290.

kolonię harcerek z Mszany Dolnej w Białce Tatrzańskiej, a w roku następnym kolonię harcerek limanowskich w Czarnej Górze na Spiszu. W 1947 roku uczestniczyła w obozie dla drużynowych w Śmiechowie na Dolnym Śląsku. Po maturze, zdanej w 1948 roku, w czasie studiów w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, w stopniu instruktorskim przewodniczki pełniła funkcję hufcowej Hufca Harcerek Kraków–powiat (X 1948–X 1949), a następnie była zastępczynią hufcowego ds. harcerek połączonego Hufca Kraków–powiat. W wyniku wymuszonych przez władze polityczne zmian w harcerstwie odeszła z czynnej służby, pozostając po dziś dzień związana serdecznymi więzami z tą organizacją²⁹.

Bronisława Szczepańcówna należała do PTTK, Sodalicii, KIK, ZBoWiD (od 1990 roku–Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych), Towarzystwa Historycznego w Nowym Sączu i ZNP. W marcu 1981 roku była współorganizatorką, a następnie przewodniczącą sekcji nauczycieli, emerytów i rencistów NSZZ „Solidarność”.

Zmarła 28 sierpnia 1996 roku w Nowym Sączu. Została pochowana z honorami harcerskimi, w obecności licznie zgromadzonej młodzieży, harcerzy wszystkich pokoleń i kombatantów, w rodzinnym grobowcu na cmentarzu komunalnym w Nowym Sączu.

Bronisława Szczepańcówna była odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1972), Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Partyzanckim (1983), Krzyżem Armii Krajowej (1995), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1979), Medalem 40-lecia Polski Ludowej (1984), Krzyżem Za Zasługi dla ZHP (1981), Złotą Odznaką ZNP (1970), Złotą Odznaką „Zasłużony w Rozwoju Sądeckizny” (1975) i Złotą Tarczą Herbowa miasta Nowego Sącza (1976). W dniu 27 września 2003 roku, w setną rocznicę urodzin B. Szczepańcówny, w II Liceum Ogólnokształcącym im. M. Konopnickiej w Nowym Sączu odsłonięto tablicę poświęconą jej osobie. Może warto byłoby przy okazji kolejnej rocznicy wystąpić z wnioskiem o nazwanie jej imieniem jednej z ulic miasta Nowego Sącza?

Podsumowaniem działalności harcerskiej drużyny Bronisławy mogą być jej własne słowa:

Gdybym mogła zamknąć w krótkich słowach całą naszą pracę, to zapewne powiedziałabym tak jak wszystkie instruktorki w Polsce: wierzyłyśmy w ideę harcerską, która wiązała nasze serca, wierzyłyśmy, że przyczynimy się do zmiany świata na lepszy. Wierzyłyśmy bez zastrzeżeń w prawość instruktoerek. Taka atmosfera wyzwalała pogodę ducha i bezinteresowność w pracy. Tej idei oddałyśmy nasze najlepsze myśli i uczynki bez rachunku³⁰.

²⁹ E. Wojtas-Ciborska, *Księga limanowian. Biografie ludzi związanych z Ziemią Limanowską*, Cz. 1, Limanowa 2006, s. 271–272.

³⁰ *Harcerki 1939–1945*, red. K. Wyczańska, Warszawa 1983, s. 103.

Natomiast hm. Ewa Harsdorf we wspomnieniu pośmiertnym napisała:

Przede wszystkim Bronka nie umarła, tylko odeszła na Wieczną Wartę. Na honorową wartę przed sam tron Najwyższego, któremu wiernie służyła całym swym życiem. Bronka żyje dalej w nas, w piosenkach harcerskich przez Nią pisanych, w swojej twórczości literackiej. Bronka żyje w nas dwojako: w naszych wspomnieniach i w naszym osobistym stylu życia – i w tych, którzy wyprzedzili Ją na Tamtą Stronę, w wieczności – i w nas, którzy jeszcze wędrujemy do Domu Ojca.

Nie naśladowaliśmy jej bezmyślnie. Każdy szedł swoją drogą, ale świadomie szliśmy za Nią. Po prostu szliśmy za Nią. Ona szła przed nami. Żyje w naszych wspomnieniach, których mnóstwo łączy Ją z każdym i z każdą z nas³¹.

Rozwiązanie skrótów

hm. – harcmistrz/harcmistrzyni

IH PAN – Instytut Historii im. T. Manteuffla PAN

BIBLIOGRAFIA

- Bronisława Stefania Szczepaniec. *Nasi zaśluzeni* [w:] *Jednodniówka harcerska* wydana z okazji Jubileuszowego Roku Harcerskiego na Ziemi Sądeckiej 1911–1996, Nowy Sącz, 1996, s. 6
- B. Chrzan, *Tajne władze oświatowe w powiatach podziemnego Okręgu Szkolnego Krakowskiego w latach okupacji hitlerowskiej (1939–1945)*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, T. 11: 1970
- Encyklopedia Sądecka*, red. J. Leśniak, A. Leśniak, Nowy Sącz, 2000, s. 370
- B. Godfreyow, *Co przeszło – nie wróci, jeśli jednak pięknie przeszło – długo jeszcze świecić będzie!*, wrzesień 1996, 2 s., mps w posiadaniu autora
- Harcerki 1911–1939. Historia, program, wychowanie*, red. J. Raniecka-Bobrowska, Warszawa 1990
- Harcerki 1939–1945. Relacje – pamiętniki*, wybór i oprac. K. Wyczańska, Warszawa 1983
- E. Harsdorf, T.J. Harsdorf-Bromowiczowa, *Druhna Bronka „Skrzętna Pszczółka”, „Bethania”*, 1996, nr 9, s. 6–7
- Z. Janczówna, *Dzieje Żeńskiego Hufca Harcerskiego w Nowym Sączu*, Nowy Sącz, 1947, 17 s., mps w posiadaniu autora
- K. Jarzembowski, L. Kuprianowicz, *Harcmistrzynie i Harcmistrze Związku Harcerstwa Polskiego mianowani w latach 1920–1949*, Kraków, 2006, s. 75
- J. Kobylińska, Bronisława Stefania Szczepaniec. *Postacie Mszany*, „Gazeta Mszańska”, 1999, nr 1, s. 4
- M. Kolek, List do autora wraz z załącznikami z 12 października 2000 r.
- J. Krzysztofiak-Kobylińska, Bronisława Stefania Szczepaniec (1903–1996), „Rocznik Sądecki”, R. 25: 1997, s. 288–290
- J. Krzysztofiak-Kobylińska, *Historia I drużyny Harcerki im. Królowej Jadwigi w Mszanie Dolnej (1945–1948)*, 5 s., mps w posiadaniu autora
- B. Leonhard, *Kalendarium z dziejów harcerstwa krakowskiego 1910–1950*, Kraków 2001

³¹ E. Harsdorf, T.J. Harsdorf-Bromowiczowa, dz. cyt., s. 6.

Bronisława Szczepańcówna (1903–1996). Nauczycielka i instruktorka harcerska...

- M.I. Mileska, *Materiały do historii krakowskiego harcerstwa żeńskiego w latach 1911–1939*, T. 1, oprac. i red. J. Wojtycza, Kraków 2003
- M.I. Mileska, *Materiały do historii krakowskiego harcerstwa żeńskiego w latach 1911–1939*, T. 2, oprac. i red. J. Wojtycza, Kraków 2004
- VIII Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej za 1927 rok, [Warszawa] 1928
- Rozkazy komendy Krakowskiej Chorągwi Żeńskiej/Harcerek za lata 1926–1939, w posiadaniu autora
- Rozkazy komendy Krakowskiej Chorągwi Harcererek za lata 1945–1948, w posiadaniu autora
- Rozkazy komendy Chorągwi ZHP w Krakowie 1949–1950, w posiadaniu autora
- Rozkazy Krakowskiej Chorągwi Harcerstwa za lata 1960–1962, w posiadaniu autora
- B. Rybski, J. Wojtycza, K. Wojtycza, *Materiały do historii Krakowskiej Chorągwi Harcerstwa w latach 1956–1959*, Kraków 2000
- VII Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej za 1926 rok, [Warszawa] 1927
- J. Skiba, *Druhna Bronka. Wspomnienie*, „Czuwaj”, 1997, nr 11, s. 23.
- Słownik biograficzny nauczycieli w Małopolsce w latach II wojny światowej (1939–1945)*, oprac. i red. J. Chrobaczyński, Kraków 1995
- B. Szczepaniec, *Harcerstwo sądeckie w służbie Ojczyzny*, „Rocznik Sądecki” R. 14: 1973, s. 539–558
- B. Szczepaniec, *Niechże lecą nasze pieśni*, zebr. Ł. Hajduk, oprac. muz. W. Dziedzic, Gródek n. Dunajcem 2015.
- B. Szczepaniec, *Służba Ojczyźnie nowosądeckich harcererek i harcerzy 1939–1945*, Nowy Sącz 1992
- A. Totoń, *Wspomnienie o harcmistrzyni*, „Almanach Sądecki” R. 12: 2003, nr 3, s. 40–43
- E. Wojtas-Ciborska, *Księga limanowian. Biografie ludzi związanych z Ziemią Limanowską*, Cz. 1, Limanowa 2006
- J. Wojtycza, *Szczepańcówna Bronisława Stefania* [w:] *Harcerski słownik biograficzny*, T. 2, red. J. Wojtycza, Warszawa 2008, s. 210–212

SUMMARY

Janusz Wojtycza

BRONISŁAWA SZCZEPAŃCÓWNA (1903–1996)

A TEACHER AND A SCOUT LEADER OF THE SĄDECCZYNA REGION

Teaching and scouting activity of Bronisława Szczepaniec (1903–1996) on the territory of Nowy Sącz and Mszana Dolna. The author depicts her successive life stages and work with young people, her commitment to the creation of scout teams and a contribution to the upbringing of many scout instructors. The scouting in the region, run by Bronisława Szczepaniec influenced the life of the region.

KEY WORDS: BRONISŁAWA STEFANIA SZCZEPANIEC, NOWY SĄCZ, SCOUTING, MSZANA DOLNA, SCHOOL SYSTEM